

Dobrovolné pojištění pro případ úrazu.

Dr. Lev Winter.

Zákony o pojištění dělnictva pro případ úrazu v N ě m e c k u poskytují ve mnohém směru značnou moc úrazovým pojišťovnám a opravňují je zejména, aby ve s t a n o v á c h rozšířily dle potřeb poměrů místních pojištění úrazové na vrstvy, které dle znění zákona pojištění nepodléhají. Dle § 5. zák. úr. živn. a § 4. zák. úr. zeměd. a staveb. mohou býti takovým způsobem p o d r o b e n i p o v i n n o s t i p o j i s t n é :

a) podnikatelé, jejichž roční výdělek nepřevyšuje 3000 M anebo kteří nezaměstnávají pravidelně více nežli dva námezdní dělníky;

b) bez ohledu na počet dělníků námezdných jimi zaměstnávaných podnikatelé závodů pojištění podléhajících, kteří zaměstnání jsou ve vlastních provozovnách ku příkazu a na účet jiných živnostníků zhotovováním anebo zpracováváním průmyslových výrobků, a to i tenkrát, opatřují-li si sami suroviny (odstavec tento ovšem v úrazovém zákoně zemědělském a stavebním odpadá);

c) úředníci s ročním služným, vyšším 3000 M.

Ale ani tato ustanovení zákonodárci německému nestačila. Aby umožněno bylo pojištění pro případ úrazu malým lidem, kteří ani podle zákona ani podle stanov pojišťoven úrazových nepodléhali by pojištění, vsunut byl do zákonův o pojištění pro případ úrazu odstavec, dle kterého k pojištění úrazovému oprávněni jsou podnikatelé, jichž roční výdělek nepřevyšuje 3000 M, anebo již nezaměstnávají pravidelně více nežli dva námezdné dělníky. Tito lidé tedy mohou d o b r o v o l n ě se pojistiti u úrazové pojišťovny, jež není oprávněna přihlášku jejich odmítnouti. Vedle toho však stanovy úrazových pojišťoven mohou dovoliti dobrovolné pojištění pro případ úrazu

- a) podnikatelům s ročním výdělkem převyšujícím 3000 M,
- b) osobám v pojištěných závodech zaměstnaným, ale pojištění nepodléhajícím,
- c) osobám sice v závodě nezaměstnaným, ale navštěvujícím provozovnu,
- d) orgánům a úřadům úrazové pojišťovny.

Úrazový zákon r a k o u s k ý nepřevzal těchto komplikovaných předpisův. Původní zákon úrazový znal vůbec jenom pojištění povinné. Teprve zákon ze dne 20. července 1894 č. 168. ř. z., jednající o rozšíření pojištění úrazového, zavedl také pojištění dobrovolné. Pojal do článku V. ustanovení, dle něhož jest podnikatelům závodů podléhajících povinnosti pojistné dovoleno, aby pojistili proti následkům úrazů podnikových sebe, svoje zmocněnce nebo representanty, dále jiné osoby, které, aniž podléhají povinnosti pojistné, vydány jsou nebezpečí, s provozováním závodu spojenému. Článek VI. citovaného zákona pak dovolil i podnikatelům, jejichž závody dle zákona nejsou podrobeny povinnosti pojistné, aby pojistili sebe, své dělníky a úředníky, jakož i ostatní osoby, jmenované ve článku V., pro případ úrazu podnikového u onoho ústavu pojišťovacího, v jehož obvodě závod leží. Pojištění takové musí státi se korporativně pro všechny dělníky a úředníky v závodě zaměstnané. Pojištění to počíná dnem, který následuje po dojití přihlášky do ústavu pojišťovacího, a skončí dnem, kdy závod byl odhlášen; musí však trvati aspoň půl roku. O tom, jaká částka z příspěvků pojistných má býti hrazena podnikatelem a jaká dělnictvem a jak toto má příspěvky na ně připadající spláceti, rozhoduje smlouva mezi podnikatelem a dělnictvem uzavřená.

Konečně mohou všechny dobrovolné sbory hasičské, konstituované ve spolky a jejich svazy, korporativně pojistiti svoje činné členy pro případ úrazu ve službě u oné úrazové pojišťovny, v jejíž obvodě dotyčný spolek nebo svaz sídlí.

Od možnosti dobrovolného pojištění očekávalo se v Rakousku mnoho. Dobrodiní úrazového pojištění bylo tak samozřejmo, že mělo se za to, že přihlášky do úrazových pojišťoven k pojištění dobrovolnému přímo se pohrnou. Vláda chtěla si v tom směru počínati neobyčejně liberálně. Sotva zákon vyšel, prohlásila hned v Amtliche Nachrichten, že dle názoru jejího odpovídá intenci zákona a povaze věci co nejvolnější výklad slova »závod« v čl. VI. zák. rozšiř.; že nijak se jí nezdá jíti příliš daleko výklad, dle něhož slovem »závod« rozumí se obvod lidské činnosti za účelem hospodářským, tak že by vlastně žádná činnost lidská nebyla vyloučena z pojištění dobrovolného; dle toho by pak i činnost horských průvodců, myslivcův a pod. mohla tvořiti »závod«.

Než na takové »závody« se původně nemyslílo. Zákonodárci tanulo na mysli hlavně zemědělství a maloživnostnictvo. O těch se myslílo, že houfně budou používatí dobrodiní, jež zákon úrazový poskytoval. Ukázalo se však, že naděje ty byly klamny. Maloživnostníci zejména obávají se pojištění dobrovolného nejenom z důvodů finančních, nýbrž i proto, že by snad časem byli podrobeni pojištění povinnému, kdyby při dobrovolném pojištění vyšla na jevo nebezpečnost jejich závodův. Zemědělci pak vzdalují se pojištění dobrovolného jednak proto, že nechtějí na ně platit, a jednak proto, že je spojeno se značnými povinnostmi manipulačními, které venkovanu přicházejí za těžko. I zemské výbory pokoušely se, aby vzbudily v zemědělstvu zájem o dobrovolné pojištění úrazové. Zpočátku snaha jejich setkávala se s úspěchem zvláště v Čechách; ale čím dále tím více postrádá dobrovolné pojištění u nás významu.

To zřejmě vyplývá ze zprávy o výsledcích pojištění úrazového za r. 1904, kterou vláda právě předložila radě říšské, a ve které podávána jsou o pojištění dobrovolném následující data: Dobrovolně pojištěno bylo r. 1904 celkem 2510 podnikův, o 196 méně nežli r. 1903. Z toho pak na obvod úrazové pojišťovny pražské připadalo 1706 podniků, tedy 68%. Naproti tomu povinně bylo pojištěno 105.523 podniků živnostenských a 264.470 podniků zemědělských. V tomto počtu podniky dobrovolně pojištěné přímo mizejí.

Dobrovolně pojištěné podniky zaměstnávaly 14.467 pracovních sil, z nichž 3818 žen a 1194 úředníkův. V obvodě pražské úrazové pojišťovny bylo v podnicích takových zaměstnáno 6608 pracovních sil, z nichž 294 úředníkův a 2627 žen. Už tato data jsou pozoruhodná. Dobrovolně pojištěné podniky v Čechách jsou menší než v ostatních zemích. Počet jich tvoří sice 68% všech dobrovolně pojištěných podniků, zaměstnávají však pouze 45% dělnictva. Nápadno je také množství ženských sil pracovních v nich zaměstnaných. V celé říši ženy tvoří 26% dělnictva zaměstnaného v podnicích dobrovolně pojištěných, v Čechách však tvoří 39%!

Jak bezvýznamno je celé dobrovolné pojištění v Rakousku, seznáme teprve, když si uvědomíme, že naproti těmto 14.467 dobrovolně pojištěným osobám povinně jest pojištěno 1,859.924 dělníků průmyslových a 812.611 dělníků zemědělských. Nesmíme ostatně pustiti ani se zřetele, že roku předcházejícího bylo dobrovolně pojištěno 15.229 osob, takže i tento počet klesá.

Stejně klesá počet pracovních dní pojištěných. Roku 1904 pracovaly osoby dobrovolně pojištěné 2,348.007 dní, o 8749 dní méně nežli roku 1903. Čífra tato je přímo směšna naproti 480,415.000 pracovních dní dělnictva povinně pojištěného. Na jednoho pojištěného dělníka připadalo průměrně 162 pracovních dní. Že tato čífra je tak nízká, je zaviněno Čechami. Ve všech ostatních zemích připadal na dělníka pojištěného dobrovolně počet pracovních dní převyšující 200; v některých převýšil dokonce počet dní pracovních připadajících na dělníka zaměstnaného v průmyslových podnicích povinně pojištěných. Jenom v Čechách připadalo na jednoho dělníka průměrně pouze 66 dní pracovních. Z toho je patrné, že největší část dobrovolně pojištěných podniků rekrutuje se v Čechách stále ze zemědělství.

Máme-li to na mysli, nebudeme se již diviti, že příspěvky pojištné byly vyměřeny ze mzdy pouhých 6,230.569 K naproti 1,341,468.210 K, jež sloužily u ostatních podniků za podklad vyměření příspěvkův. Na mzdě dělníků dobrovolně pojištěných participovaly Čechy obnosem 1,125.859 K. Tedy: z počtu závodů dobrovolně pojištěných připadalo na Čechy 68%, z dělníků v nich zaměstnaných 45%, ze mzdy jim vyplacené pouze 18%!

Je dosti přirozeno, že nepojišťují se dobrovolně podniky, které nebezpečí úrazu jsou vydány jenom v míře nepatrné; přece však procento oznámení úrazových u podniků dobrovolně pojištěných

jest mnohem menší, nežli tomu jest u celku podniků průmyslových povinně pojištěných. Příkladu totiž u těchto na 10.000 plně (t. j. 300 dní) zaměstnaných dělníků 626·4 oznámení úrazův a 170·8 odškodněných úrazův; u podniků dobrovolně pojištěných pak 347·6 oznámení a 131·6 odškodnění úrazových. Podniky dobrovolně pojištěné blíží se značně povinně pojištěným podnikům zemědělským, kde na 10.000 plně zaměstnaných dělníků připadalo 372·9 oznámených a 218·7 odškodněných úrazův. Vyvozovati z těchto dat, že podniky dobrovolně pojištěné a podniky zemědělské jsou méně vydány nebezpečí úrazu nežli podniky průmyslové povinně pojištěné, bylo by značně ukvapeno, zvláště když víme, že zemědělské stroje jsou zařaděny do nejvyšších tříd a procent nebezpečenských. Spíše dá se z uvedených číslic souditi, že dělnictvo zaměstnané v závodech dobrovolně pojištěných a v závodech zemědělských — což zejména v Čechách do značné míry spadá v jedno — nejsouc znalo ještě práv vyplývajících pro ně z pojištění a nejsouc si vědomo dosahu úrazu, neohláší úrazy tak důkladně jako dělnictvo v průmyslu zaměstnané. To je patrné na poměru mezi úrazy ohlášenými a odškodněnými. V průmyslových závodech bylo odškodněno pouze 27% úrazův ohlášených, v závodech dobrovolně pojištěných 38%, v závodech zemědělských 58%. Skutečně odškodněny byly v závodech dobrovolně pojištěných 103 úrazy (v pražském obvodu 19), z nichž mělo za následek dočasnou neschopnost k výdělku 60, trvalou 39 a smrt 4. Největší část těchto úrazů byla způsobena pádem se žebříků, lešení a schodů (27) a zdviháním břemen (26).

Pojištění dobrovolné mělo u nás větší význam před platností nynějších stanov úrazové pojišťovny. Při volbách do představenstva úrazové pojišťovny pozorován byl vždy značný příliv dobrovolně pojištěných závodů, jenž po volbách vždy zase odpadal. Takové závody byly přihlašovány k úrazovému pojištění, jenom aby vykonaly vliv na výsledek volby. Nové stanovy úrazové pojišťovny zavedly v tom směru důležitou změnu. Dávají ve skupině podnikatelů majitelů závodu dobrovolně pojištěného aktivní právo volební jenom tenkrát, když má zaplacený příspěvek pojistné až do 31. března roku volebního ze mzdy aspoň 300 K; pasivní právo volební však mu vůbec odepírají.

Za dnešního stavu věci je tedy pojištění dobrovolné takřka bezvýznamno. Naprosto nedosáhlo účelu, pro nějž bylo do zákona úrazového zavedeno. Předpokládá mnohem větší inteligenci a pro-

zíravost sociální, nežli v Rakousku se mohla dosud vyvinout. Ukázalo se, že je chybné spoléhat na to, že dobrovolné pojišťování vyplní mezery, které vykazuje pojištění obligatorní. Nepatrné výsledky pojištění dobrovolného volají po tom, aby povinně byli pojištěni všichni ti, které zákonodárce pomocí pojištění dobrovolného chtěl dostat pod ochranná křídla pojištění pro případ úrazu.
